

חוברת זאת מוקדשת לכמדו של
פרופסור שלו גנוסר
עם פרישתו מן ההוראה בפקולטה למשפטים

פרופסור שלו גנוסר פרש לגימלאות לפני כשנה. יישר כוחה של האכסניה — מערכת "משפטים" — על המעשה הנאה שעשתה, בחוציאה חוברת זו לכבודו של האיש אשר הקדיש לפקולטה הרבה שנים של מאמץ ומסירות כמרצה, כחוקר וכדיקן. כאחד מתלמידיו אנסה להעלות על הכתב כמה ציוני דרך בתולדות חייו.

בראשונה שמו היה סרג' פרדריק גרינצוויג והוא בן למשפחה ציונית שמתאה בקרקוב. אביו היה משורר ומחבר מחזות וחשמות של שניים מהם היו "גלות" ו"בדרך" — דבר שרומז אולי לנדודים שעברו על המשפחה. פרדריק נולד באנטוורפן בשנת תרס"ב (1902); אך בשל מלחמת העולם הראשונה הוא נאלץ לעשות את לימודיו היסודיים והתיכונים בחלקי עולם שונים: באנטוורפן, בניר יורק, בהאג ושוב באנטוורפן — שם סיים את הגמנסיה העירונית בהצטיינות יתירה.

כיוון שנמשך אל המוסיקה מילדותו, ביקש להמשיך בכך גם לאחר התיכון. אשר על כן, כאשר עבר אל האוניברסיטה של בריסל, ללימודי המשפטים, למד והשלים במקביל גם את לימודיו בקונסרבטוריון, בשנת 1925. בתום לימודיו חזר לאנטוורפן ובה שימש כעורך דין במשך ארבע עשרה שנה לערך. בתוך פרק זמן זה המשיך את לימודיו באוניברסיטה וקיבל את התואר ד"ר למשפטים וכן נשא אז אשה ונולדה להם בת. משהחליטו על עלייה, עזבת משפחת גרינצוויג את בלגיה בפברואר 1939 ומגיעה ארצה בערב פסח.

כנדרש מעורכי-דין חוץ, עושה ד"ר גרינצוויג את הבחינות בחוק הארצישראלי ובשפות עברית ואנגלית ומקבל את הרשיון לעריכת-דין בתחילת 1941. עוד בטרם יספיק לעסוק בארץ במקצוע ממש, נענה ד"ר גרינצוויג לקריאת המוסדות והוא מתגייס לצבא הבריטי. שירות זה נמשך עד שלהי 1944 וכלל שהייה בסואץ ובקהיר.

לאחר השחרור הוא עבד תחילה כעורך-דין ובסוף 1948 נתמנה כשופט בית המשפט המחוזי

בתל אביב. הקמת המדינה והתפקיד החדש המריצו אותו אז לעברת את שמו ופרדריק גרינצוויג היה לשלו גנוסר.

בימים ההם החלה לפעול בירושלים הוועדה המכינה להקמת הפקולטה למשפטים באוניברסיטה העברית, וכשבוע ימים לאחר מינויו כשופט, הוזמן ד"ר גנוסר ע"י פרופ' נ' פיינברג להצטרף לסגל. את הדילמה של שפיטה או אקדמיה פתר האיש על-ידי נקיטת הכלל של אחוז בזה ואף מזה אל תנח ידך: הוא קיבל עקרונית את ההצעה מירושלים, בתנאי שלא יתבקש להתחיל ללמד אלא לאחר שירכוש נסיון כשופט במשך מספר שנים. ואמנם, בשנת 1951 נתמנה שלו גנוסר להיות המרצה הראשון בדין אזרחי, דיון פלילי, דיני ראיות ואתיקה מקצועית, ועד לפרישתו היה הוא האחראי להוראה בתחומים אלה — תוך שהוא עולה במעלות עד ל"פרופסור-גמור".

בשתי תקופות כיהן פרופ' גנוסר כדיקן. הראשונה, בשנים 1954–1958, כאשר הפקולטה עוד היתה במנוח רטיסבון. בשנים אלה נקבעו התכניות והונחו היסודות לבנין החדש בגבעת רם. כן נטל אז הדיקן חלק פעיל בהכנות להקמת המכון לקרימינולוגיה. תקופת הדיקנסט השניה היתה בשנים 1963–1967. באותם הימים עובדו התכניות ללימודי "מוסמך", לאלה שסיימו את לימודיהם בתואר "בוגר" — היינו לפי השיטה שהיתה אז חדשה; כן הוקמה אז לראשונה ועדת ההוראה והחל להופיע כתב-העת הראשון של הפקולטה, ה־Israel Law Review — ביזמתו הפעילה של פרופ' בנימין אקצין.

זיקתו של פרופ' גנוסר למשפט הפרוצסואלי החלה עוד בתקופת המנדט, כאשר קיבל את הצעתו של עוה"ד אפלבום, עורך ה־Annotated Laws of Palestine, לכתוב בסדרה זו את החלק החמישי שהוקדש ל־Civil Procedure. משתפקדה הפקולטה ענף משפטי זה בידיו, הוא הפך לתחום התעניינותו המרכזי בהוראה ובמחקר. כן הוא פעיל מאז בוועדות השונות לתיקון הדין בנושאים אלה ובין השאר הוא משמש כחבר הוועדה הקבועה לסדר הדין האזרחי, מאז הקמתה בשנת 1952. מבין עבודותיו הרבות בשטח זה יצוינו במיוחד חיבורו דין ודיון משנת 1953 ומאמרו המקיף על "מטרד ליריב", שנתפרסם ב־1970 מעל זמי כתב-עת זה. במאמר זה מתריע המחבר על התופעה של עשיית שימוש לרעה בהליכים, תוך ניצול מופרז של עקרון חופש ההתדיינות והטיעון. הוא מפנה את תשומת הלב, לכך שהתנהגות המטריד מהווה נגישה — עוולה שהזנחה, משום מה. כן הוא קורא לבתי המשפט להגיב ביתר חריפות כלפי תופעה זו ולנקוט אמצעים שונים, הן כדי לשלול מראש אפשרות של הטרדה והן כדי לבטל בדיעבד הליכים שאין להם הצדקה. יש לפצות את בעל הדין הנפגע באמצעות צו להוצאות ממשיות — צו אשר יוטל על בעל הדין המטריד או על עורך-דינו. אולם, הנושא המחקרי העיקרי, המעסיק את פרופ' גנוסר מאז היותו סטודנט, איננו כלל מתחום הפרוצדורה אלא שייך לדיני הקניין וליסודות המשפט: למשמעותן של הזכויות החפציות. רעיונותיו בנושא זה מצאו ביטוי בשני ספרים:

(1) *Droit réel, Propriété et Créance* (Paris, 1960);

(2) *Liberté contractuelle et Respect des Droits des Tiers* (Paris, 1963)

הקושי להבחין בין זכות חפצית ובין זכות פרסונאלית נובע, לדעת המחבר, מדרמשמעותו של הביטוי "מחייב את כל העולם". מובן אחד הוא, שהביטוי מצביע על חובתו של כל אדם להימנע מפגיעה בזכותו של פלוני. אך מבחינה זו הרי כל זכות מחייבת את כל העולם, ואף חוב כספי הוא קניינו הבלעדי של "בעל-החוב" — תרתי משמע. עם זאת, קיימים חיובים המחייבים אדם בגלל היותו בעליו של נכס מסוים: החיוב יעבור אל כל מי שהנכס המשותב

ימצא בבעלותו. במקרה כזה החייב איננו "העולם כולו" אלא רק אותו יחיד העשוי, מדי פעם, ליטול על עצמו את החיוב עקב רכישת הנכס.

ספרים אלה מבוססים על המשפט הצרפתי ויש לקוות שפרופ' גוסר יפרסם בקרוב את מחשבותיו בנושא זה על רקע המשפט הישראלי, וכן יוסיף לתרום מפרי עטו בתחומים אחרים – ואולי גם יגלה לנו אלו השפעות גומלין יש למוסיקה ולמשפט.

אין אלה דברי פרידה, שהרי האיש ממשיך להיות חלק מנוף הפקולטה שעל הר הצופים: הוא במרכז המערכת של ה־Israel Law Review; הוא מדריך חוקרים צעירים ושותף פעיל בתפקידים שונים; ובכל עיסוק משקיע הוא את מלוא מרצו – כדרכו מאז ומתמיד. אין לי אלא לאחל לו ולמשפחתו – ולעצמנו – הרבה שנים נוספות של חיים מהנים ועבודה פוריחה.

אליהו הרנון

